

NGƯỜI
COR
ở Việt Nam

THE **COR**
IN VIETNAM

NHÀ XUẤT BẢN THÔNG TẤN

TRẦN TẤN VINH - CAO CHƯ

NGƯỜI COR

ở Việt Nam

THE COR IN VIETNAM

NHÀ XUẤT BẢN THÔNG TẤN
HÀ NỘI - 2013

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

Người Cor cư trú chủ yếu ở huyện Trà Bồng (tỉnh Quảng Ngãi) và huyện Nam Trà My (tỉnh Quảng Nam). Theo Tổng điều tra dân số và nhà ở năm 2009, người Cor ở Việt Nam có dân số 33.817 người. Người Cor cư trú tập trung tại các tỉnh: Quảng Ngãi (28.110 người, chiếm 83,1 % tổng số người Cor), Quảng Nam (5.361 người), Kon Tum (118 người).

Người Cor làm rẫy là chính. Người Cor trồng lúa, ngô, sắn và nhiều loại cây khác. Đặc biệt, cây quế Quảng là đặc sản truyền thống. Quế ở vùng người Cor có chất lượng và năng suất cao được các địa phương trong nước và nhiều nơi trên thế giới biết tiếng. Hàng năm quế đem lại nguồn thu đáng kể cho người Cor.

Trong xã hội Cor, các bô lão luôn được nể trọng. Người được suy tôn làm Chủ làng phải là người hiểu biết phong tục, giàu kinh nghiệm sản xuất và ứng xử xã hội, được dân làng tín nhiệm cao và thuộc dòng họ có công lập làng. Người Cor thích múa hát, thích chơi chiêng, cồng, trống. Các điệu dân ca phổ biến của người Cor là Xru, Klu và Agiới. Các truyện cổ của người Cor truyền miệng từ đời này sang đời khác luôn làm say lòng cả người kể và người nghe. Hầu hết người Cor đã và đang chuyển sang làm nhà đất. Không ít người ưa kiểu nhà “xuyên trính” ở đồng bằng miền Trung.

Publisher's Note

The Cor mainly reside in Trà Bồng District (Quảng Ngãi Province) and Nam Trà My District (Quảng Nam Province). According to the census on population and housing 2009, the Cor in Việt Nam has a population of 33,817 people, settling in the provinces of Quảng Ngãi (28,110 people, accounting for 83.1 % of their total population), Quảng Nam (5,361 people), and Kon Tum (118 people).

The Cor live on milpa cultivation, growing rice, maize, cassava and other crops. Cinnamon grown by the Cor is their specialty thanks to its quality and high yield. It has become famous at home and to the world. This crop brings about a relatively high annual revenue for the Cor.

In the Cor society, old men are highly respected. The old man who functions as the village chief must possess a rich knowledge of practices, production skills and social behaviors, receives high respect from villagers and is a member of the family of village founders. The Cor love singing, dancing and playing gongs and drums. Their popular folk songs are Xru, Klu and A-giới. Cor orally-transmitted legends always conquer hearts of both người kể and listeners. Most of the Cor have shifted to building earthen houses. Many of them prefer the “xuyên trính” houses in central plains.

Để tiếp tục giới thiệu, quảng bá văn hóa của 54 dân tộc Việt Nam, Nhà xuất bản Thông tấn biên soạn, xuất bản và trân trọng gửi tới bạn đọc cuốn sách ảnh *Người Cor ở Việt Nam*. Ấn phẩm này, không những chỉ giới thiệu với bạn đọc những nét tiêu biểu, đặc sắc trong văn hóa Cor, mà còn góp phần khẳng định những đóng góp của cộng đồng này trong bức tranh tổng thể văn hóa Việt Nam, đặc sắc, phong phú và đa dạng. Để tiện theo dõi, cuốn sách được bố cục, trình bày theo các chủ đề: Nguồn gốc, lịch sử, phân bố dân cư; Làng bản, nhà cửa; Y phục, trang sức; Đồ ăn, uống và hút; Tín ngưỡng, nghi lễ và trò chơi dân gian; Cưới xin, ma chay... Kèm theo các bài viết ngắn gọn, súc tích, là những hình ảnh được lựa chọn rất công phu, giúp bạn đọc có thể tiếp cận với văn hóa truyền thống Cor một cách nhẹ nhàng, mà tường tận và sâu sắc.

Chúng tôi hy vọng cuốn sách sẽ là nguồn tư liệu quý, có ích cho bạn đọc trong và ngoài nước, trong việc nghiên cứu, khám phá, nâng cao hiểu biết về cộng đồng dân tộc Cor ở Việt Nam.

Xin trân trọng giới thiệu cuốn sách cùng bạn đọc!

NHÀ XUẤT BẢN THÔNG TẤN

The VNA Publishing House composes the pictorial book ***The Cor in Việt Nam***, introducing cultural identities and highlights of the Cor as well as acknowledging the Cor community's contributions to the Vietnamese cultural panorama. The book consists of various topics, including Historical origin, distribution of population, hamlet and housing, costumes and jewelry, cuisines, beliefs, rituals and folk games, marriage and funeral, etc. Short but concise articles in the book, illustrated with carefully-chosen photos, will surely provide readers with insights in the traditional Cor culture.

We hope that the book will be a valuable resource for readers at home and abroad in researching, exploring and gaining better understanding of the Cor ethnic group in Việt Nam.

VNA PUBLISHING HOUSE

Theo số liệu điều tra năm 2009, dân tộc Cor có số dân trên 33.000 người. Trên địa bàn tỉnh Quảng Ngãi (chủ yếu ở hai huyện Trà Bồng, Tây Trà), dân tộc Cor có trên 28.000 người, ở địa bàn tỉnh Quảng Nam, số người ít hơn, chỉ khoảng trên 5.300 người. Tuy địa bàn cư trú nằm trên ba huyện thuộc hai tỉnh khác nhau, nhưng đó là địa bàn cư trú liên hoàn. Cận cư với dân tộc Cor có người Việt ở phía đông, người Hre ở phía nam, người Ca Dong, người Xơ Đăng ở phía tây, người Cơ Tu ở phía bắc.

Trong lịch sử tồn tại và phát triển của dân tộc, người Cor mang nhiều tên gọi phiếm xưng khác nhau như Cù, Khùa, Cù, Bồng Miêu, “Mọi Thanh Bồng”, “Mọi Trà Bồng”, “Mọi Trầu”, “Ta- Kua” hay “Mọi Quế. Người Cor ở Quảng Ngãi tự nhận mình là Cor, số ở Trà My lại tự coi mình là Col. Từ năm 1979, tên Co đã được đồng bào công nhận và trở thành phổ biến.

Trước kia cộng đồng Cor được xem như một nhóm của dân tộc Xơ Đăng hay một nhóm của người Cù. Người Cor có nhiều nét gần gũi với các dân tộc xung quanh, xét về mặt ngôn ngữ thì hợp thành nhóm ngôn ngữ “Ba Na phía Bắc” trong dòng ngôn ngữ Môn-Khơme, ngữ hệ Nam Á.

According to the census 2009, the Cor group has a population of nearly 33,000 people, including over 28,000 living in Quảng Ngãi Province (mainly in districts of Trà Bồng and Tây Trà) and about 5,300 in Quảng Nam Province's Bắc Trà My District. Though located in two different provinces, these districts form a united settlement of the Cor. Living near the Cor are the Việt (east), the Hre (south), the Ca Dong and Xơ Đăng (west), and the Cơ Tu (north).

In their history, the Cor had many unofficial names, such as Cù, Khùa, Cù, Bồng Miêu, Mọi Thanh Bồng, Mọi Trà Bồng, Mọi Trầu, Ta- Kua or Mọi Quế. The Cor in Quảng Ngãi call themselves "Cor" while those in Trà My adopt the name "Col". Since 1979, the name "Co" was recognized by the group and became their official name.

In the past, the Cor community was considered a subgroup of the Xơ Đăng ethnic group or of the Cù people. The Cor have many characteristics similar to other ethnic groups living nearby. Linguistically, they belong to the Northern Bahnar subgroup in the Mon-Khmer division of the Austro-Asiatic language family.

Phần lớn người Cor sống ở các huyện Trà Bồng, Tây Trà tỉnh Quảng Ngãi, phần ít hơn sống ở huyện Bắc Trà My. Ở Quảng Nam, dân tộc Cor chủ yếu sống ở các xã Trà Kót, Trà Giáp, Trà Nú nay thuộc huyện Bắc Trà My. Một số ít sống ở xã Tiên Lập huyện Tiên Phước và các xã Tam Sơn, Tam Trà huyện Núi Thành. Ở Quảng Ngãi, người Cor cư trú tại hai huyện Trà Bồng và Tây Trà. Tại huyện Trà Bồng, họ cư trú ở các xã phía tây của huyện, gồm Trà Giang, Trà Sơn, Trà Thủy, Trà Lâm, Trà Tân, Trà Bùi, Trà Hiệp. Huyện Tây Trà là nơi tập trung người Cor sinh sống, gồm các xã Trà Lãnh, Trà Nham, Trà Trung, Trà Thọ, Trà Phong, Trà Khê, Trà Thanh, Trà Quân. Ngoài ra, còn phải kể một số dân Cor khoảng 200 người ở thôn Thọ An, xã Bình An huyện Bình Sơn, phía đông của xã Trà Giang huyện Trà Bồng, vốn là dân Cor dạt từ Trà My xuống trong cuộc kháng chiến chống Mỹ, cứu nước.

Địa bàn cư trú xưa kia của người Cor có thể thấp hơn về hướng đồng bằng phía đông, dần dần họ xích về hướng tây và định vị ở địa bàn cư trú hiện nay, mà giới hạn cuối cùng về phía đông là vùng xã Trà Giang huyện Trà Bồng và Thọ An (tây huyện Bình Sơn) và phía tây huyện Núi Thành.

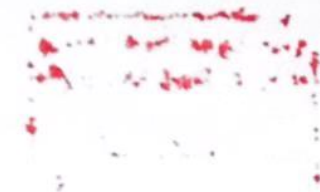
Theo truyền ngôn của người Cor, có người cho rằng quê hương của mình nguyên ở đảo Lý Sơn, hoặc đảo Lý Sơn chính là ngôi làng Ta Ly của người Cor “trôi dạt” ra biển trong một trận đại hồng thủy. Từ đó, có người đặt giả thiết rằng địa bàn cư trú nguyên thủy của người Cor là ở vùng biển đảo. Một câu hỏi mà cho đến nay, câu trả lời vẫn chưa có. Vậy phải giải thích như thế nào về sự hiện diện của ý niệm biển (*dhāk ta-ly*) đã tồn tại trong ý thức người Cor mà không tồn tại ở một số dân tộc khác? Có lẽ do địa bàn cư trú của người Cor tuy cũng là đại ngàn hiểm trở nhưng không cách xa biển là mấy, chỉ cần leo lên một ngọn núi cao là thấy rõ biển và đảo Lý Sơn. Nhà nghiên cứu Đặng Nghiêm Vạn viết rằng: “Dân tộc Cor có ý thức về dân tộc mình và có ý thức về nơi sinh trưởng là ở hai bên bờ sông Tranh”. Trong tài liệu *Chú dẫn dân tộc học về người Mọi vùng Quảng Ngãi* viết năm 1905, một quan chức Pháp là H. Haguét viết: “Người Mọi Trà Bồng cũng cho rằng họ luôn luôn cư trú các thung lũng hiện họ đang sống”. Trong tập ký sự *Bão lửa Trà Bồng*, tác giả Nguyễn Hồ viết: “Ngay cả những người Cor đã già và hiểu biết nhiều cũng chưa rõ nguồn gốc, lịch sử của dân tộc Cor, chỉ biết rằng từ bao đời nay, người Cor luôn sống ở Trà Bồng. Trà Bồng là chiếc nôi, là quê hương ruột thịt của họ”. Từ đó, ta có thể khẳng định rằng gốc tích đích thực của người Cor vẫn là địa bàn cư trú ở vùng núi hiện nay.

In Quảng Nam Province, the Cor people mainly reside in the communes of Trà Kót, Trà Giáp, and Trà Nủ of Bắc Trà My District. A small group lives in Tiên Lập Commune (Tiên Phước District) and Tam Sơn and Tam Trà Communes (Núi Thành District). In Quảng Ngãi, the Cor settle in the western communes of Trà Bồng District - Trà Giang, Trà Sơn, Trà Thủy, Trà Lâm, Trà Tân, Trà Búi, Trà Hiệp. However, Tây Trà District is the main house of the Cor, concentrating in the communes of Trà Lĩnh, Trà Nham, Trà Trung, Trà Thọ, Trà Phong, Trà Khê, Trà Thanh, and Trà Quân. Besides, there are about 200 Cor people living in Thọ An Hamlet, Bình An Commune, Bình Sơn District, to the east of Trà Giang Commune of Trà Bồng District. They are the Cor residents coming from Trà My during the Viet Nam War.

In the past, the Cor might live in lower areas to the eastern plains. They have gradually moved westwards and settled in their current residence of which the easternmost point is Trà Giang Commune of Trà Bồng District and Thọ An (western Bình Sơn District), to the west of Núi Thành District.

According to the Cor orally-transmitted stories, their native land is Lý Sơn Island which was once their legendary Tà Ly Village "drifting" into the sea during a deluge. Some supposed that the original residence of the Cor was coastal areas and islands. This remains an unanswered question. Different from some ethnic groups living in the Central Highlands, the Cor knew about the sea (*đhăk ta-ly*) since long time ago. It is possible that the Cor have resided in forest areas which are not far from the sea and they could see the ocean and Lý Sơn Island when standing atop mountains. Researcher Đặng Nghiêm Vạn once wrote: "The Cor are aware of themselves and of their place of birth along the Tranh River". In his Ethnological *Annotates about the Moi in Quang Ngai* written in 1905, French official H. Haguët noted: "The Mọi Trà Bồng believe that they have always resided in the valleys where they are settling". In the chronicle *Bão lửa Trà Bồng*, author Nguyễn Hồ wrote: "Even the old and well-informed Cor people don't know the exact origin and history of the Cor. For generations, the Cor have always lived in Trà Bồng. Trà Bồng is their cradle and native land". Therefore, it is possible to confirm that the Cor have always settled in mountainous areas.

Bản đồ vùng cư trú của người COR

MAP OF THE COR RESIDENTIAL AREAS

Chim chào bèo (Síp blit - linh vật của dân tộc Cor)

Drongos Síp blit - a totem of the Cor

Dấu vết của đại ngàn là rìu thần, dấu vết con người thời thượng cổ và các mảnh xương, gạc, ngà của heo rừng, voi, nai, dấu vết của muôn thú

Vestiges of forests and mountains are axes, human traces since the accient time and pieces of bones, gạc, tusks of boars, elephants, muntjacs, and traces of wild animals

Ché (sứ men lam) - dấu tích của giao lưu kinh tế - văn hóa Việt - Cor thuở xưa

A jar (made of blue patterned ceramic) - an evidence of cultural-economic transactions between the Việt and the Cor in the past

Tạo hình ở gốc cây nêu
phước. Bên cạnh là cây nêu
phụ (zi-lơng)

Decorating a pennon
decorative pole beside an
auxiliary pole (zi-lơng)

Đàn đá

A set of stone musical instrument

mục lục

Content

LỜI NHÀ XUẤT BẢN FOREWORD	6
NGUỒN GỐC LỊCH SỬ HISTORICAL ORIGIN	11
BUÔN LÀNG - NHÀ Ở HAMLET & HOUSING	25
NGUỒN SỐNG MEANS OF SUBSISTENCE	53
Y PHỤC - TRANG SỨC COSTUMES & JEWELRY	97
LỄ HỘI FESTIVALS	119
PHONG TỤC CUSTOMS	163